

učí profesor dr. Rösler); 2) drobnogledne vadbe (6 ur, učí profesor Rathay); 3) kako se po mrčesu sledí in zatira (6 ur, vodja baron Babo).

Znanstvene stvari.

Beseda o različni pisavi slovenski.

Naglo, prenašlo se razvija in spreminja jezik slovenski vzlasti od l. 1848. Oblike letos nove so drugo leto že ostaréle. Da to prenašlo spreminjevanje béga mladino, katera se slovenščine še le učí, to je gotovo; a žali mnogokrat tudi starejše čitatelje.

Vendar z ozirom na to, da celó v mrtvih ali zamrlih jezicah ne vlada enotnost in železna doslednost, da se jezik naš še čisti in olikuje, da smo Slovenci dokaj se že prepirali o oblikah; poprijeli so se mnogi pravila, naj se pustí v pisavi vse, karkoli ni očitno napačno, češ, polagoma se pokaže in utrdi, kar bode dobro in stanovitno.

Razložek je v tem se vé v časnikih in knjigah. Kar se tam lahko dopusti gledé na naglico, v kateri se pišejo in tiskajo, ne more se dopuščati tudi v knjigah. Vendar se je poslednji čas prikazala prevelika razlika in neka brezpravilnost celó v knjigah slovenske „Matice“. To je dalo povod, da je velečenjeni jezikoslovec in Matičin odbornik g. M. Cigale nekoliko bolj marljivo prečital in presodil „Letopis 1873“ in pa „Slovanstvo“ ter s posebno prilogo, v kateri na drobno razkazuje mnogotere napake v prestavi, nepravilnosti v besedi, nedostatke v oblikah itd., poslal je odboru poseben, 27. aprila 1874 na Dunaji spisan nasvet, kateri ves méri na to, naj knjige, ki jih naša Matica daje na svetlo, bodo pisane sploh pravilno po uku slovenskih slovníc; da bode vsak prevod tega še zvesto po izvirniku vravnan, in da se v njih vsi sestavki držé, kolikor je mogoče, enih in istih slovníških oblik. Brez dvombe je neizmerna različenost v pisanji škodljiva in ovirna samemu napredku, in ne bi li smela „Matica“ kakor založnica pridržati si toliko vpliva, da bi svoj pečat ali kov vtiskovala svojim knjigam ter jih zapirala neopravičenim in neosnovanim novotarijam? — Omenjeni Cigaletov nasvet se glasi:

Slavnemu odboru slovenske Matice v blagovoljni prevdarek.

„Neprilčno je, ako se časniki neslovníško pišejo in pogrešno tiskajo. Ali časniki enodnevniki beró se ne beró, in prebrane vemo kaka da čaka poslednja služba. Večja pa je neprilika in napaka, če knjige, namenjene, da jih hrani rod za rod, razodevajo neznanje slovníških pravil in jezikovega duha ali svojstva, ali tudi samo če so meševito po različnih slovnícah pisane. To veljá za vsako knjigo, a koliko še le za knjige, izdajane po zavodu, nalašč za izdajanje knjig osnovanem, kakor je Matica, ali pa sv. Mohorja društvo. Takih zavodov dela naj bi pisatelj po vsi deželi služila za vzgled, za vzor.

Že nedoslednost v rabi slovníških oblik knjigi dela skazo. Le preveč je znano, kolika needinost v pisanji je zavládala pri nas. Prišli so na dan jotovci, katerih se oprijemlje še peščica kakavcev, jegavcev in sploh prekmurskega golčá hvaliteljev, in za njihove protinožce smemo čislati nekoliko starokranjcev; vendar menim, da imajo še večino oni, katerim razum ne dá odmikati se dalje od drugih Slovanov vrstnikov, sosebeno Hrvatov Srbov, i po slovnici i po slovarji nam najbližjih.

S to mešanico se ponašajo tudi zadnji razdatki naše Matice, ki je prejšnja leta že marsikako res izvrstno knjigo na dan spravila.

Meni, želečemu, da bi po Matici sprejeta pisava bila edina, stalna, vzorita, zdi se to velik nedostatek. Sapere aude!

Prvi nasvet moj ide na to, da bi Matice slovenske odbor — pomenivši se, ako kaže, z odborom društva sv. Mohorja — trdno odločil se za slovnico, katera bi po vseh njenih knjigah edino gospodovala. Pisatelj bi to bilo sploh znano in kjer bi bilo treba poprave, ne bi znatno podražila ni tiskovne korekture, ako se ž njo združi.

Ako pa človek obžaluje že to šareno ali mešano pisavo, koliko more še le boleti v srce beročega knjige neslovníško in nevkusno spisane. Temu veljá moj drugi nasvet.

Hanc veniam damus petimusque vicissim.

Više očiju više vidi in Vsi ljudje vse znajo.

Nobeno delo, bodi izvirno, bodi predstavljeno, ne pridi na svetlo izpod založništva slovenske Matice, dokler ni — z ozirom na slovníško pravilnost in slovensko obliko sploh — od kraja do konca sposoben za to človek pregledal ga in ondod, kodar po jasnem uku primerjajoče slovanske slovnice potrebuje popravka, ali popravek pisatelju nasvetoval ali pa po okolnostih sam popravil, kar treba. In kjer gre za prestavo ali prevod, potreba jo je vrh tega pregledati še z druge strani, če se namreč vjemlje z izvirnikom, kajti nikdar ne sme ukaniti se čitateljeva dobra vera, da res bere misli in samo misli izvirnega pisatelja.

Poznamo se — in okolnosti naše so takošne, da ga majka ni rodila junaka, kateremu bi se ne mogel podkrasti pogrešek niti germanizem ali kakoršen že bodi neslovenski -izem. Nihče torej ne more tega zameriti, a če vendar le zameri ter zarad tega sodelovanje odreče, težko bode velika izguba, prej bode puhloglavec.

Priloga svedoči, da bi nekateri izmed zadnjih spisov Matice naše bili jako potrebovali pregleda, kakoršnega jaz predlagam. To se meni pozdeva tako neogibno, da bi prej odpustil, če se ne izdá nikaka knjiga, nego še katera s takimi marogami.

Res se s tem trud znatno pomnoži; ali na to stran ne morem družega nego ponavljati že pred nekoliko leti sproženi predlog, naj Matica neprestano ima na misli, ne bi li se posrečilo ji, zadobiti človeka klasično izobraženega, rodoljuba značajnega in pridnega, kateri bi našemu zavodu hotel posvetiti moči svoje ter bi — živeč to ob stalno umerjenih dohodkih to ob nagradah za svoj zdaj večji zdaj manji trud — bil za neko razdobje edini stanovitnik sredi vsegdar menjajočih se oséb.

(Konec prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

* *Nauk o desetnih (decimalnih) razlomkih in njih upotrebljevanji pri proračunih z metrično mero in vago in 90 natančnih primerjalnic dosedaj v rabi bivših mér in vag in metrične mere in vage.* Sestavil Jak. Žnidaršič.

Čas se bliža (novo leto 1876), ko bomo vsled postave od 23. julija leta 1871 morali novo mero in vago rabiti. To pa ne bode tako lako, kakor si tam pa tam kdo misli, a vendar tudi ne tako težko, kakor se marsikdo boji. Unim in tem treba bo se učiti. Ni tedaj čuda, da v vseh jezicah, ki jih govorijo narodi Avstrijski, izbaja mnogo knjig in knjižic na svetlo, ki učijo novo mero in vago. Pisatelje taci naukov moremo pa deliti v dve vrsti: eni — in teh je menda največ — prepisujejo, kar so drugi naredili in iz treh knjig stvarijo četrto; manj pa je taci, ki se sami trudijo in po svojih lastnih studijah stvarijo izvirno knjigo. V poslednjo vrsto moramo staviti dr. Močnikovo izvrstno knjižico, ki je že lani v slovenskem jeziku na svetlo

prišla, in pa nedavno na svitlo dano *Žnidaršičevo*, katera — kar se tiče obširnosti in natančnosti „primerjalnic“ — vse druge presega. Strmel bode čitatelj, ki pogleda 2. del te knjige, in gleda neizmerni broj števil, katere vsakovrstno staro mero in vago primerjajo z novo, in novo s staro. Kakor bode služil ta praktični del knjige vsacemu, ki bo hotel vedeti, kaj je staro po novem in novo po starem, tako podučen je pa tudi prvi teoretični del, ki uči računati z desetnicami (decimali), kajti to računanje je bistvo nove mere in vage. — Iz vsega tega je razvidno, da je *Žnidaršičev „Nauk“* res hvale vreden. Sèm ter tje bili bi nekatere tehnične izraze želeli drugače, kakor, na priliko, ne „razlomek“ za „bruch“ (ker v tem „bruch-u“ ni nič razlomljeno), ampak primerniši izraz „drobec“, ki je že davno Slovincem pa tudi Rusom navaden izraz; al to so malenkosti, ki ne jemljejo knjigi vrednosti. Knjigo prodajajo Giontini, Kler in Bamberg v Ljubljani, J. Pajk v Mariboru, T. Drexel v Celji, Liegel v Celovci, Fillak v Gorici, Schimpf v Trstu in pa pisatelj sam na Prem u (pošta Št. Peter na Kranjskem). Cena jej je 60 kr.

* *Věstnik Vidensky, dennik českoslovansky* — se zove politiški časnik, ki šestkrat na teden na Dunaji izhaja v velikem formatu in za četrto leta stal 3 gold. Rodoljubi, ki so se lotili tega podvzetja in katerimi na čelu stoji grof Jan Horrath pišejo v pozivu na naročbo tega časnika, da so za silno potrebo spoznali, na Dunaji, kjer biva veliko število Čehov, ustanoviti česki časopis, ki brani vero in narodnost českoslovanskega naroda. Dobro srečo!

Politične stvari.

Upor v Ercegovini.

„Mi smo Jugoslovani“ — tako se čuje danes mnogo naglašati; mnogo se piše o „jugoslavenski celokupnosti“ po časnikih, mnogo se govori — a nič ne stori! Raja v Ercegovini se je vzdignila zoper krutega Turka; sedaj bi bil čas, jugoslavensko mišljenje in čutenje dejansko pokazati! Ali ne bi pristovalo sedaj Srbom, da pomagajo bratom svojim? Srbi se mnogo širokoustijo v Beligradu in Novem Sadu, a novejši čas obračajo vso svojo jezo le proti Hrvatom; svoje brate pod Turškim jarmom so menda srečno pozabili! — „Hic Rhodus, hic salta!“ bi se moralo sedaj Srbom reči. Če knez Milan ni za družega, ko da po svoji deželici potuje, in po Evropi, in svojo svetlost razkazuje, naj gré v Pariz nazaj, od koder je prišel! Jugoslovani potrebujejo sedaj knezov, ki so možje, ne pa taci, ki mislijo, da je njihova edina naloga, sprejemati poklone in počivati na lavorjih svojih pradedov! — In kaj misli Nikica Črnogorski, vedno spoštovani knez? — koga se boji, da si ne upa prijeti za orožje? Vemo, da mu poguma ne manjka; a tega naj ne kaže samo nasproti Turkom; pokaže naj ga tudi nasproti Evropski diplomaciji! Naj se ne boji diplomacije; ona zna le ovirati, a „fait accompli“ jej imponuje; naj dovršijo Jugoslovani, kar mora biti enkrat dovršeno, in diplomacija bo k vsemu prikimala!

Slovani v Bosni in Ercegovini se morajo rešiti Turškega jarma, naj jih potem vzame v last bodi Peter, bodi Pavel!

Mi Slovenci, Hrvatje in Dalmatinci pa se obrnimo nemudoma do našega presvitlega cesarja, in prosimo ga, naj pomaga sirotici raji, prosimo ga, naj dovoli, nesrečne brate podpirati vsaj z denarjem in orožjem!

Ko je presvitli naš cesar Franc Josip nedavno potoval po Dalmaciji, čuli so oni nesrečni narodi iz naj-

bližje bližine, kako milostljivo je podajal roko najnižemu seljaku; ni tedaj čuda, da so v ustanku svojem Ercegovinci razvili zastavo Avstrijsko in navdušeni pozdravljajo kralja Hrvaškega.

Dosti že so trpeli kristjani Slovani pod barbarstvom Muhamedanskim 400 let, kar Turčin tlači zemlje slovanske! Zadnji čas je, da jim doide rešitev!

Sava in Drava.

Kam tak hitro tečeš,
Ti zelena Sava?
Kam tak hitro dereš,
Ti bobneča Drava?

„Doli na Hrvaško,
Tje do turške meje,
Koder iz Balkana
Hladna sapa veje.“

„Vzdignil se je hud vihar,
Grozne vojske strašni žar!
Turško žejo grem gasit,
Turško kri jaz pojdem pit!“

Pod Siskom.

Pod Siskom se piše
Prelepa mi pesem,
S krvavo pa tinto,
Z jeklenim peresom.

Ko tresel bi hruške
Jeseni z drevesa,
Tak padale turške
So glave s telesa.

Hrvatje, Slovenci
Tam skupaj so zbrani,
In sučejo meče
Nad Turkov glavami.

Ko peta zabliska
Se mohamedanska,
Vesolja zavriska
Vsa zemlja slovanska!

Ozir po svetu.

Tirolsko in Tirolci.

(Konec.)

Da preidem na družbinsko življenje, povem najprvo, da je žena možu popolnoma ravnopravna, kakor pri Nemcih sploh. Pri slovanskih narodih je mož nad ženo nekaj vzvišen, zato se vidijo Slovanu nemški možje kot sami „pantofeljni“. Meni vsaj se je tako videlo; ženske pa postopajo tako moško, samosvestno in neustrašeno, da so se mi zdele same „Amazone“, in mislil sem si včasih, „ko bi te jaz v pest dobil, jaz bi ti že pokazal, kdo je gospodar“. Pa najbrže bi nič ne opravi, kajti te ženske so preveč prepričane svoje enakopravnosti, in jo znajo braniti bolj trdno, nego Slovenci svoj paragraf 19., ki tudi o enakopravnosti govori.

Čeravno nisem slišal nikoli o zakonskih prepirih, vendar bi se mi to družbinsko življenje ne dopadlo, kajti mož je le za to, da denar služi, žena pa si pri svoji kmalu gospodarstvo čez vso hišo, in po svoji glavi samovlastno gospodari. Jaz mislim, da je lepše, če je žena svojem možu v glavnih stvaréh pokorna, saj že sveto pismo tako ukazuje; in da vse bolje gre, če vlada ena glava, nego dve. Nemci nas zovejo barbare, ker ne delimo vladarstva s svojimi ženami, in morda jim bodo tudi nekatere Slovanke pritrjevale; pa jaz zamorem naše Slovenke zagotoviti, da so desetkrat bolj ljube, nježne in prikupljive, nego Nemke.

Ako si mislim ideal žene, si ga ne morem drugače misliti, nego če mislim nazaj na naše Slovenke. Kajti ta moštost, samosvest in gospodoželjnost, ki se pri Nemkah v obče najde, je zoperna in za žensko nespo-